
POVELJE HUMSKE EPISKOPIJE

Marijan Premović

The paper analyses the Charter of Ston (circa 1252) and the Charter of Lim (1254–1263) to the St. Peter Church issued by King Stefan Uroš I (1243–1276). Both of the charters relate to property of the eparchial manor of Hum, since the St. Peter Church on the Lim was the seat of the Bishopric of Hum in the middle of the 13th century. The bishopric had lands on both sides of the Lim River, as well as in the valley of the Ljuboviđa. The history of the settlements in the area of Bijelo Polje can be reconstructed based on the data from these chrysobulls.

Iznad lijeve obale Lima, na mjestu gdje se nalazi glavni dio današnjeg Bijelog Polja, nalazi se Crkva Svetog Petra. U istorijskim izvorima (počev od XIV vijeka) njenim patronima smatraju se oba apostola: Sveti Petar i Pavle, a u nekim starijim ispravama nazivana je ne samo Crkvom Svetog Petra, već i Svetih apostola.¹ Crkvu Sv. Apostola Petra na Limu, podigao je veliki knez Miroslav. U poznijim rodoslovima i ljetopisima

¹ M. Čanak–Medić, *Arhitektura Nemanjinog doba II. Crkve u Polimlju i na Primorju*, Beograd 1988, 47–70.

pogrešno je navođeno da je ktitor Crkve Sv. Petra, Zavida, za koga se smatralo da je brat Stefana Nemanje.² Ova nepoznanica razriješena je na osnovu oštećenog natpisa uklesanog u timpanu glavnog portala. Na osnovu ovog natpisa poznato nam je da je ova stara, znamenita Svetinja Nemanjića, zadužbina humskog kneza Miroslava, sina Zavidinog.³ Knez Miroslav nije sagradio vječno prebivalište, Zagrobnu crkvu u Humu, iako je bio humski knez, već u župi Lim. Postoji mišljenje da je bila sazidana do 1190. godine,⁴ ali takođe i mišljenje da je podignuta između 1195. i 1199. godine.⁵ Najnovija istraživanja ukazuju da slova „o“ i „h“ koja su napisana na kraju ktitorskog natpisa kneza Miroslava ne predstavljaju, kao što se ranije smatralo, skraćenu invokaciju, akronim, skraćenicu neke riječi ili ličnog imena. Postoji mogućnost da su ona na pomenutom mjestu napisana u svojstvu cifara i da kao djelovi datuma svedoče o tome da je Crkva Svetog Petra na Limu sagrađena 6670. godine od stvaranja svijeta (1161/1162).⁶ Crkva je sigurno nastala do 1199. godine, jer tada Miroslav nije više bio živ.⁷

² D. Petronijević, „Zadužbine Nemanjinih srodnika“, *Glasnik Pravoslavne crkve u Kraljevini Srbiji*, Beograd 1. mart 1914, 85; V. Marković, *Pravoslavno monaštvo i manastiri u srednjovekovnoj Srbiji*, Sremski Karlovci 1920, 65.

³ Tekst ovog natpisa vidi u: G. Tomović, *Morfologija ćirilčkih natpisa na Balkanu*, Beograd 1974, 37, br. 10; B. Šekularac, *Tragovi prošlosti Crne Gore. Srednjovjekovni natpisi i zapisi u Crnoj Gori kraj VIII – i početak XVI vijeka*, Cetinje 1994, 63–66.

⁴ *Istorija Crne Gore II/2*, Titograd 1970, 143 (V. Korać); Up. M. Dinić, „Tri povelje iz ispisa Ivana Lučića“, *Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu*, knj. III, Beograd 1955, 77–78.

⁵ R. Ljubinković, „Humsko eparhisko vlastelinstvo i crkva Svetoga Petra u Bijelom Polju“, *Starinar IX–X/1958–1959*, Beograd 1959, 98; *Istorija srpskog naroda I*, Beograd 1981, 282 (V. Đurić).

⁶ M. Marković, *O ktitorskom natpisu kneza Miroslava u crkvi Svetog Petra na Limu*, Zograf 36, Beograd 2012, 21–46.

⁷ Istoriju i arhitekturu Svetog Petra u Bijelom Polju najbolje je obradila M.

Crkva Svetog Petra u Bijelom Polju

Ktitorski natpis kneza Miroslava

Crkva Sv. Petra na Limu sredinom XIII vijeka bila je središte Humske episkopije Naime, o posjedima ove episkopije sačuvale su se dvije povelje: hrisovulja srpskog kralja Stefana Uroša I (Stonska povelja, oko 1252. godine) i hrisovulja kralja Stefana

Čanak–Medić, *Arhitektura Nemanjinog doba II. Crkve u Polimlju i na Primorju*, 47–70.

Uroša I (Limska povelja, 1254–1263) o prisjedinjenju posjeda Bogorodičnog manastira u Stonu novom sjedištu humskog episkopa, Sv. Petra i Pavla.⁸ Istraživači su saglasni da je Stonska starija povelja od Limske. Obje povelje odnose se na imovinu humskog eparhijskog vlastelinstva.⁹ Humska episkopija prilikom osnivanja dobila je posjede u Brskovu: selo Prostjenije sa zaseocima i planinom (planina Smrječnik i vlasi).¹⁰ Prema Stonskoj povelji¹¹ kralj Uroš obnavlja Manastir Sv. Bogorodice

⁸ Stefan Uroš I vladao je srednjovjekovnom Srbijom od 1243. do 1276. godine. Polimlje je bilo sastavni dio teritorije Nemanjića. V. Mošin–S. Ćirković–D. Sindik, *Zbornik srednjovekovnih ćirilskih povelja i pisama Srbije, Bosne i Dubrovnika*, knj. I 1186–1321, Beograd 2011, 195–198 (hrisovulja kralja Stefana Uroša I manastiru Svete Bogorodice u Stonu), 225–231 (hrisovulja kralja Stefana Uroša I manastiru Sv. Apostola Petra i Pavla na Limu); Up. M. Dinić, *Tri povelje iz ispisa Ivana Lučića*, 76–83.

⁹ V. Ćorović u svojoj studiji *Pitanja o hronologiji u delima Svetoga Save*, prvi je utvrdio da je stonska povelja starija od limske. U obje povelje navode se spiskovi vlaha, u prvoj povelji navode se domaćini sa braćom, dok su u drugoj povelji isti domaćini upisani sa djecom, i ta izvjesna odstupanja bila su glavni razlog da se stonska povelja smatra starijom od limske. V. Ćorović, *Pitanja o hronologiji u delima Svetoga Save*, Godišnjica Nikole Čupića, knj. XLIX, Beograd 1940, 29–31; Ovo mišljenje prihvatili su i drugi istraživači koji su se bavili ovim poveljama: M. Dinić, *Tri povelje iz ispisa Ivana Lučića*, 81; R. Ljubinković, *Humsko eparhisko vlastelinstvo i crkva Svetoga Petra u Bijelom Polju*, 98–99; M. Janković, *Episkopije i mitropolije srpske crkve u srednjem veku*, Beograd 1985, 103–110; V. Mošin–S. Ćirković–D. Sindik, *Zbornik srednjovekovnih ćirilskih povelja i pisama Srbije, Bosne i Dubrovnika*, knj. I 1186–1321., 195–198, 225–231.

¹⁰ M. Dinić, *Tri povelje iz ispisa Ivana Lučića*, 79.

¹¹ Hrisovulja je napisana na pergamentu širine 330, dužine 585 mm, crnim mastilom, ustavnim pismom u 76 redova računajući i potpis. Čuva se u Arhivu manstira Hilandara pod br. 3. D. Sindik, „Srpska srednjovekovna akta u manastiru Hilandaru“, *Hilandarski zbornik* 10, Beograd 1998, 19–20.

u Stonu i, umjesto izgubljene povelje Stefana Prvovjenčanog i Svetog Save, vlastelinstvu Humske eparhije potvrđuje stare posjede i poklanja nova sela i ljude:

На Лимоу село Церова и Мочила.
Мега и ма выше моста оу Соутѣскоу, и моста половина црѣкви; и шт Соутѣске право оуѣ
врь до на дѣль, и по дѣлоу право надѣ Бѣлоу водоу на С'ръгево брьдо како се камы валя и
сѣмо и швамо, и на дѣлоу С'ръгева брьда сѣнокосъ црѣковны, а шд С'ръгева брьда пра во по
дѣлоу оу Драгань доль. Село Кроковево, а заселик моу Уельва и сь мегами моу како к шт прѣди
было. Село Недакоуси, а мега моу С'лѣпльв поттокъ како оу Лимь оупада, а оуѣ Слѣпльв
поттокъ горѣ оуѣ брьдо оу Довроу водоу, а заселик Неда коусомъ. Оуиньвен села, а мега имъ
шд Довре воде право по дѣлоу оу Вальню шмѣ оу Михолю црѣкви и низ' врьдо долѣ (оу)
Оуиньвкы поттокъ, како оупада оу Боусоватоу, пра во горѣ на дѣль. Злиар(ив)ина,
Лювовигигева(sic) лоука. Дроуѣ Злиаревина оу Быстри 'ци под п'ланиномъ, и мега ки низ'
рѣкоу до Соутѣске. И шерьхъ Быстрыце двѣ пеки црковнѣ.

U stonskoj povelji humskom vlastelinstvu dodijeljena su „na Limu selo Cerovo i Močila“. Selo Cerovo je upisano u popisu Krajišta Isa-bega Ishakovića u nahiji Limski Nikšići 1455. godine, sa osam domova, jednom udovicom, jednim neoženjenim punoljetnim članom i prihodom od 1.220 akči.¹² U sumarnom popisu sandžaka Bosne iz 1468/69. godine Cerovo je imalo 11 neoženjenih, pet udovica, a ukupan prihod je iznosio 1.396 akči.¹³

Selo Cerovo postoji i danas, jugozapadno od Bijelog Polja. Selo Močila danas ne postoji, jedino se očuvao toponim Močila u Bijeloj gori (iznad sela Cerovo), gdje se najvjerojatnije nalazilo to srednjovjekovno selo. Srđevo brdo crkva je koristila kao sjenokos, a to je današnji Srđevac, poveća kosa sa podnožjem na Ljubovići, među sela Jabučno i Toševina. Na Srđevo brdo nastavljale su se Bijeje vode, danas sjenokos i pašnjak, koje su se graničile sa Močilima i Cerovom. Na lijevoj

¹² H. Šabanović, *Krajište Isa-bega Ishakovića. Zbirni katastarski popis iz 1455. godine*, Sarajevo 1964, 58.

¹³ A. S. Aličić, *Sumarni popis sandžaka Bosna iz 1468/69. godine*, Mostar 2008, 23.

obali Lima, u blizini sela Cerovo, nalazio se most kod Sutjeske od koga je crkva ubirala polovinu mostarine. Najvjerojatnije se radi o mostu kod sela Ljetina, danas Pripčići. Zatim se pominje selo Krokočevo sa zasekom Čeoče „i međama kako je i prije bilo“. U pitanju je istoimeno selo Krokočevo u blizini rijeke i sela Lješnice, a zaselak Čeoče danas nosi taj naziv kao posebno selo. Kao granične međe dalje se navodi selo Nedakusi sa zasekom Ujniče. Nedakusi, postoje i danas kao prigradsko naselje u Bijelom Polju. Ujniče se u ovoj povelji pominje kao zaselak.¹⁴ Zaselak je selo u začetku sa odvojenim skupom kuća u ataru sela, i ukazuje nam da je rastao broj stanovnika.¹⁵ U Limskoj povelji, koja je izdata oko desetak godina kasnije, pominje se kao samostalno selo, a njegova samostalna pojava u novoj povelji svjedoči da je broj stanovnika porastao. Pominju se dva pčelarska terena, Ljuboviđa Luka, koji se nalazio gdje i današnja Paljska Luka, i drugi na planini Bistrici pod planinom. Najvjerojatnije se ova uljarevina nalazila na rijeci Bistrici pod Bjelasicom, negdje u blizini međa planine Smrječnik. Kao dar

¹⁴ R. Grujić, „Eparhijska vlastelinstva u srednjovekovnoj Srbiji“, *Bogoslovlje*, god. VII, sv. 2, Beograd 1932, 110–113; M. Purković, „Popis sela u srednjovekovnoj Srbiji“, *Godišnjak Skopskog Filozofskog fakulteta* IV–2, Skoplje 1940, 105, 119–120, 152, 155–156; R. Ivanović, „Srednjovekovni baštinski posedi Humskog eparhiskog vlastelinstva“, *Istorijski časopis*, knj. IX–X/1959, Beograd 1960, 87–92; R. Ljubinković, *Humsko eparhisko vlastelinstvo i crkva Svetoga Petra u Bijelom Polju*, 101; Ž. Šćepanović, *Srednje Polimlje i Potarje: istorijsko-etnološka rasprava*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Etnografski institut, Posebna izdanja knj. 20, Beograd 1979, 38–39; M. Janković, *Episkopije i mitropolije srpske crkve u srednjem veku*, 103–106.

¹⁵ S. Novaković, *Selo*, Beograd 1965, 92; *Leksikon srpskog srednjeg veka*, priredili Sima Ćirković i Rade Mihaljčić, Beograd 1999, 219–220 (R. Mihaljčić); S. Mišić, „Naseljenost Polimlja u srednjem veku“, *Mileševski zapisi* 6, Prijepolje 2005, 68.

navode se i dvije crkvene pećine-isposnice, koje se pominju i u Limskoj povelji, prilikom opisa planine Smrječnik, njihov pomen je isto u predjelu Bistrice. Ove isposnice ubicirane su na planini Bjelasici, u izvorišnom dijelu rijeke Bistrice, kao isposnice manastira Majstorovine.¹⁶

U Stonskoj povelji u okviru humskog vlastelinstva ne pominje se Crkva Sv. Petra, ni njegova imanja. Razlog je jasan: ova crkva i njena imanja nisu pripadala humskoj episkopiji. Veći obim posjeda u blizini Crkve Sv. Petra, navešće nas na razmišljanje da je, možda, već Stonskom poveljom započeto pripremanje terena za premještanje sjedišta episkopije iz Stona u Crkvu Sv. Petra.

Postojalo je nekoliko razloga za preseljenje humske episkopije u Polimlje. Ston je, 1252. godine zadesio teški zemljotres i tada je vjerovatno Crkva Sv. Bogorodice pretrpjela veće štete. Godine 1254. humski župan Radoslav, sin kneza Andrije i unuk Miroslava, priključio se savezu Dubrovčana i Bugara. Odmetnuvši se od srpskog kralja, župan Radoslav u ugovoru sa Dubrovčanima (22. maj 1254) za sebe kaže da je „verni klevetnik“ ugarskog kralja i obavezuje se da „čini silu“ kralju Urošu I. Bugari su preduzeli pohod na Srbiju. Tom prilikom „popleniše crkvu Svetog apostola Petra na Limu i uzeše riznicu i sasude crkvene i zlatopečatnu povelju“. Dobra humske

¹⁶ R. Grujić, *Eparhijska vlastelinstva u srednjovekovnoj Srbiji*, 110–113; R. Ivanović, *Srednjevekovni baštinski posedi Humskog eparhiskog vlastelinstva*, 87–92; R. Ljubinković, *Humsko eparhisko vlastelinstvo i crkva Svetoga Petra u Bijelom Polju*, 101; Ž. Šćepanović, *Srednje Polimlje i Potarje*, 38–39; M. Janković, *Episkopije i mitropolije srpske crkve u srednjem veku*, 103–106; J. Medojević, *Crkve u Bjelopoljskom kraju*, Prijepolje 2002, 49–51; D. Popović, *Pešterno monaštvo Gornjeg Polimlja. Istraživanja u 2005. i 2006. godini*, Mileševski zapisi 7, Prijepolje 2007, 141–143 (Majstorovina); Ovaj prilog može se pratiti i na kartama: *Sekcija Prijepolje*, (578) 1:100000, Izdanje Vojnogografskog instituta, Beograd 1971.

episkopije u okolini Stona bila su ugrožena neprijateljskim okruženjem Dubrovnika i župana Radoslava. Uroš je priznao ugarsku vrhovnu vlast i uspio je da suzbije Bugare, a Dubrovčani su zatražili mir. Smatra se da je tada župan Radoslav i njegovo potomstvo izgubilo svoje ktitorsko pravo nad petrovskim vlastelinstvom. Poslije primirja, zbog rješavanja životnih pitanja humske episkopije kralj Uroš I bio je primoran da preseli sjedište episkopije iz Stona u Polimlje. Tada kralj Uroš izdaje novu povelju Humskom eparhijskom vlastelinstvu – Limsku povelju,¹⁷ ali se razlozi o premještanju episkopskog sjedišta iz Stona u Crkvu Sv. Petra ne pominju. Glavni akcenat u povelji stavljen je na imovinska pitanja Humskog vlastelinstva. Povelja za Crkvu Sv. Petra i Pavla nije sačuvana,¹⁸

¹⁷ F. Miklosich, *Monumenta Serbica, spectantiam historiam Serbice, Bosiae, Regusii*, Vienne 1858, 43; R. Ljubinković, *Humsko eparhisko vlastelinstvo i crkva Svetoga Petra u Bijelom Polju*, 99–100; S. Mišić, *Humsko zemlja u srednjem veku*, Beograd 1996, 53, 127; V. Mošin–S. Ćirković–D. Sindik, *Zbornik srednjovekovnih ćirilskih povelja i pisama Srbije, Bosne i Dubrovnika*, knj. I 1186–1321., 207–209, br. 57.

¹⁸ Da je Miroslav podigao crkvu Svetog Petra na svom baštinskom posjedu, a ne na tuđem zemljištu, može se potvrditi i posrednim putem. Svaki ktitor bio je obavezan da crkvi ili monaškom bratstvu koje osniva obezbijedi izdržavanje. To je podrazumijevalo redovne prihode ili posjede, od kojih je bar dio bio u neposrednoj blizini zadužbine, da bi ljudi nastanjeni na poklonjenoj zemlji mogli opsluživati manastir. Podaci iz drugih povelja ukazuju nam da je osnivanje crkve pouzdan znak da je ktitor raspolagao zemljištem u neposrednoj okolini. Ktitorska djelatnost članova dinastije Nemanjića od sredine XII do sredine XIII vijeka sa izrazitom koncentracijom prisutna je u Polimlju. Zemljišta Nemanjine braće i njegovih sinova i unuka nasljeđivana i darovana crkvama, svjedoče na posredan način da je ovo bio udio oca Nemanjinog. Vidi: S. Ćirković, *Preci Nemanjini i njihova postojbina*, Stefan Nemanja – Sveti Simeon Mirotčivi Beograd, 2000, 26–27; M. Blagojević, „O agrarnim odnosima u Polimlju krajem XII i početkom XIII veka“, *Kralj*

ali pouzdan podatak o postojanju povelje nalazi se u Limskoj povelji, koja spaja povelju o metohu Crkve Sv. Petra i povelju o vlastelinstvu Humske episkopije iz 1220. godine. Vlastelinstvo Sv. Petra sve do pojave limske povelje nalazilo se u vlasti Miroslavljevih nasljednika, tada će se pripojiti postojećem vlastelinstvu Humske episkopije.

U periodu od 1252–1254. godine, prema podacima iz povelje, održan je sabor, na kome su bili prisutni kralj Uroš I, arhiepiskop Arsenije, humski episkop Sava i svi episkopi, igumani i vlastela iz središta humske episkopije. Na saboru je donijeta odluka o premještanju sjedišta Humske episkopije u Polimlje i spajanju posjeda stonskog i petrovskog vlastelinstva. Kada je sjedište Humske episkopije premještanje iz Stona, nametala se potreba da se uredi odnosi između vlastelinstva Sv. Petra i Humske eparhije.¹⁹

Iz Uroševe povelje²⁰ saznajemo da je kralj Stefan Prvovjenčani izdao svom stricu povelju, koju su Bugari odnijeli 1254. godine,²¹ a bila je poznata mnogim živim svjedocima. Poslije istraživanja arhiepiskopa Arsenija, humskog episkopa Save, brata kralja Uroša, i sa svim episkopima i igumanima i

Vladislav i Srbija XIII veka, Beograd 2003, 10–11.

¹⁹ R. Ljubinković, *Humsko eparhisko vlastelinstvo i crkva Svetoga Petra u Bijelom Polju*, 98; M. Janković, *Episkopije i mitropolije srpske crkve u srednjem veku*, 38, 107–108.

²⁰ Povelja je napisana na pergamentu širine 536, dužine 1615 mm, crnim izbljedjelim mastilom, ustavnim pismom treće četvrtine XIII vijeka u 145 redova, uključujući i potpis. Isprava se sastojala iz tri pergamenta koji su spojenim šivenjem u jedan. Hrisovulja o obnovi Crkve Sv. Petra i Pavla čuva se u Arhivu manastira Hilandara pod br. 135/137. D. Sindik, *Srpska srednjovekovna akta u manastiru Hilandaru*, 114–115.

²¹ O upadu Bugara vidjeti: *Istorija Crne Gore II/1*, 50 (S. Ćirković); *Istorija srpskog naroda I*, 348 (M. Blagojević); Ž. Šćepanović, *Pregled prošlosti Bijelog Polja i okoline do 1918. godine*, Bijelo Polje, Beograd 1987, 81.

vlastelom velikom i malom „i zakleh bogom i časnim krstom i Svetim apostolima da ne učine loše kraljevstvu mi, nazive svih sela i planina i ljudi, nego i kao što je i pređe bilo“. Kralj Uroš je utvrdio rekonstrukciju posjeda sa arhiepiskopom Arsenijem, onako kako je izdao kralj Stefan Prvovjenčani sa Sv. Savom, i na osnovu toga sačinio je „zlatopečatnu hrisovulju“. Popis imanja u Limskoj povelji počinje sa posjedima u blizini manastira Sv. Petra:

Село Приушка

всь сь всьми медаи и, а заселии мю Липьница, како к шть прѣде било. Село Лѣшъница сь всьми медаи, а з аселии мю Уельуа, а меда Уельуы оу Уловшвоу главоу, како к шть прѣде было. Село К роковоно сь всьми медаи, а заселии мю Хомоле, а меда Хомолоу шь шню стра ню шноу днѣга гоу дела право нѣзъ дѣль прѣма Уа(о)в(ш)ва главе, како к шть прѣде било. Село Лѣтине конь моста и мостъ, како га постави дѣдъ ми, братъ с(в)ет(а)го Симеона, Мирославъ князь хльмьски, в ѣ доходѣхъ цр(ь)квы, тако и ми оутвердисло вь доходѣхъ, како к шть прѣде било. Я меда кмю више моста прѣзъ потокъ оу Сютиасца, оу Полевату стѣню, шть Полевате стѣне право оу зъ дѣль оу Коньцы, шть Ко ница все по дѣлоу оу Црньниаьноу стѣню. Село Церова, а меда кмю шть Урьныаьне стѣне пра ко по дѣлю, више Борошевице оу крѣсть, оу локѣхъ на Срьдѣва брьда. Сѣнокося Савьны, Оу[аншрени] на на Лоушви дѣдѣвѣина, а меда к оу Доаьне вело Люке потоку, и оу сь потоку конь Савина сѣнокося оу лок ѣхъ, оу Горьне вело Люке потоку и оу сь потоку право оу Срьдѣво брьдо, и по Срьдѣвоу брьдоу по дѣлоу. Село Растетина, а меда кмю шть Срьдѣва брьда оу Драгань доаь, право нѣзъ потоку, како се пот ѣка стакта, и прѣзъ потоку оу Црньнио брьдо, и шть Црньнина брьда прѣко Бавина доаь оу Кы прыники, и шть Кипрьника оу Цветоквиноу, шть Цветоквине, оу Мовила, шть Мовиль, прав о оу Градцъ, шть Градца оу Любовидьскы дѣль више Скоингорине, шт Любовидьскога дѣла все по дѣлоу оу Глаогъ, шть Глаога на погорь право [и]нѣзъ дѣль оу Уа(о)в(ш)воу главоу,

и шть Уа(о)в(ш)ве главе оу рѣкоу оу Лѣшъницѣ. Село Оуиньве, а меда кмю шть Лѣшънице оу зъ дѣль(sic) право оу Мишоаю цр(ь)кѣхъ, шть Михѣле цр(ь)кѣе по дѣлоу оу Вельму [ш]моу, шть Вѣль(ш)к шме оу ками оу вѣль, шть каме на по дѣлоу оу Црньно брьдо, и штоу дѣ все по дѣлоу како се ками вѣли сѣмо и шнамо, по дѣлю оу Вельму главоу. Село Недакоусы, а меда кмю шть Вѣльк главе оу Доброу водоу, и шть Добре воде оу Слапѣхъ потоку, и ны(с) Слапѣхъ потоку како оу пада оу Лымь. Оулышрѣвина више Быстрыца, а м еда ки оу доаьне(sic) вело Лоуке потоку, оу сь потоку право на дѣль, по дѣлоу како се ками вѣлы прѣм а потоку, прѣзъ Быстрыцъ право оу зъ брьдо оу дѣль, по дѣлоу оу планиноу.

Veći broj navedenih toponima sačuvao se do danas. Prvo selo kod samog manastira bilo je Pruška Vas sa zaseokom Lipnicom. Danas se jedan gradski dio Bijelog Polja naziva Pruška, zaselak Lipnica danas je malo naselje Lipnica pored rječnog toka Lipnice, lijeve pritoke Lima. Selo Lješnica sa zaseokom Čeoče, danas su istoimena i posebna sela, nalaze se u slivu Lješnice, lijeve pritoke Lima. Selo Krokočevo („Krokočevo sa svim međama, a zaselak mu Homolje“), nalazi se u blizini sela Lješnice, a zaselak Homolje nalazio se između sela Čeoče i Krokočeva. Sljedeće dodijeljeno selo bilo je Ljetina („kod mosta i most, koga je napravi brat Svetog Simeona Miroslav knez Humski“), pa je ovdje manastir ubirao mostarinu za prelazak preko mosta. Most je napravljen u drugoj polovini XII vijeka i prihod je pripadao manastiru Sv. Petra. Selo Ljetina nalazi se na desnoj obali Lima, iznad sela Pripčića, a most na Limu udaljen je oko 2 km južno od Bijelog Polja. Granične međe Ljetine sa selom Cerovo najvjerovatnije su bile na Limu, kod Sutjeske, gdje se nalazio most. U selu Cerovu danas postoji potes Zaljetina. Pobrojana sela činila su vlastelinstvo manastira Sv. Petra. Za svako ovo selo i zaselak naglašava se: „kao što je i prije bilo“. Rastetina je novo selo koje je dobila Humska episkopija, danas postoji mikrotoponim Rastetina, mali potes kod Lopadi, ali iz opisa međa naslućujemo da je u pitanju današnje selo Pape. Među zemljišnim priložima nalazili su se: selo Cerova, pčelinjak Devčina ili uljarevina na Ljubovići, druga uljarevina više Bistrice, selo Ujniče i Nedakusi. Poređenjem podataka iz Stonske i Limske povelje uočava se da je došlo do određenih naseobinskih promjena. Tako se selo Cerova u Stonskoj povelji pominje sa zaseokom Močila, dok se sada pominje bez tog zaseoka. Močila se pominje kao dio graničnih međa između sela Rastetina i Ujniče, što nam jasno ukazuje da je ovo naselje u začetku napušteno. Kao granične međe ovih sela pominju se: Srdevo brdo (današnje Srednje

brdo), Drag dol (Vagan Do), Ljubovidski del (označava širi predio u toku rijeke Ljuboviđe) i Glog (govori o vrstama bilja, zastupljenim na ovom terenu). Veliki broj graničnih međa Cerova i danas postoji: Crne stijene (Crnionica), Boroševine, Krast (Krstac), Lokva, Srdeva brda (Srđevac). Selo Ujniče nije više zaselak Nedakusa, sada se pominje kao samostalno selo. Ovo selo i danas postoji pod istim imenom, i nalazi se na mjestu gdje izvire Lješnica, u njegovoj blizini nalazi se i potes Ujnička kosa.²² Iz čitavog teksta hrisovulje jasno se vidi da je vlastelinstvo Sv. Petra pripojeno humskom i time je prošireno i zaokruženo vlastelinstvo Humske episkopije u Polimlju.

²² R. Grujić, *Eparhijska vlastelinstva u srednjovekovnoj Srbiji*, 110–112; M. Purković, *Popis sela u srednjovekovnoj Srbiji*, 105, 111–112, 119, 132, 135; R. Ivanović, *Srednjovekovni baštinski posedi Humskog eparhiskog vlastelinstva*, 87–92; R. Ljubinković, *Humsko eparhisko vlastelinstvo i crkva Svetoga Petra u Bijelom Polju*, 101; G. Škrivanić, *Imenik geografskih naziva srednjovekovne Zete*, Titograd 1959, 72, 77, 82, 91, 105; *Sekcija Prijepolje*, (578) 1:100000, Izdanje Vojnogeografskog instituta, Beograd 1971; Ž. Šćepanović, *Srednje Polimlje i Potarje*, 40–41; M. Janković, *Episkopije i mitropolije srpske crkve u srednjem veku*, 107–108; Ž. Šćepanović, *Pregled prošlosti Bijelog Polja i okoline*, 87–88; J. Medojević, *Crkve u Bjelopoljskom kraju*, 81; G. Tomović, *Župa Ljuboviđa*, Kralj Vladislav i Srbija XIII veka, Beograd 2003, 52–53.